A string of red heart-shaped balloons is suspended against a solid blue background. The balloons are arranged in a vertical line, with some appearing to be part of a larger cluster. Each balloon is tied with a white string and has a small white tag attached. The lighting is soft, highlighting the texture of the balloons.

*srdce
je
dychom
života*

Ivan Varga

Ivan Varga

**SRDCE JE DYCHOM
ŽIVOTA**

Obálka: Monika Zbínová
Korektúra: Ria Jesenská

ISBN 978-80-973536-0-5

„Každá transplantácia orgánu má zdroj v rozhodnutí veľkej etickej hodnoty – v rozhodnutí ponúknuť bez nároku na odmenu časť vlastného tela pre zdravie a blaho inej osoby. V tom presne tkvie vznešenosť gesta, gesta, ktoré je skutočným aktom lásky.“

Ján Pavol II. v liste účastníkom 18. medzinárodného kongresu Transplantologickej spoločnosti (29.8.2000)

Venujem našim pacientom
a všetkým ľuďom šíriacim dobro...

Pod'akovanie

Ďakujem Bohu – za všetko.

Ďakujem drahej manželke a dcérke za ich smiech, inšpiráciu a poučenie.

Ďakujem vzácnym rodičom a sestre za (spolu)výchovu a trvalú podporu.

Ďakujem rodine (vrátane starých rodičov) za ich dobrotu a porozumenie.

Ďakujem docentke Gonçalvesovej za prijatie do tímu a profesionálne vedenie.

Ďakujem kolegom z oddelenia (vrátane profesora Fabiána) a ostatným (nielen)

lekárom za pomoc a kamarátske vzťahy.

Ďakujem sestričkám a ďalším zdravotníkom za úprimné city, ktoré nás spájajú.

Ďakujem priateľom, ktorí sú po mojom boku, aj keď som stále v pohybe.

Ďakujem našim pacientom, ktorí ma mnohému naučili a veľa mi ľudsky dali.

Ďakujem za odbornú a ľudskú pomoc pri úprave textu pani Dane Hlavatej.

Ďakujem vám, milí čitatelia, za dôveru, že kniha má čo povedať.

Úvod

Transplantácia srdca je úžasná operácia, avšak náročná technicky, logisticky a ľudsky. Stovky potenciálnych kandidátov sú v dôsledku rôznych limitácií znížené na asi dvadsaťpäť zoperovaných pacientov ročne (na Slovensku). Mechanické podpory srdca, takzvané čerpadlá, umožňujú len časti chorých s pokročilým srdcovým zlyhávaním preklenúť obdobie do oznámenia vhodného darcu srdca.

Táto knižka vznikla preto z dvoch dôvodov. Tým šľachetnejším je nekončiaca potreba darcovských orgánov a udržania transplantačného programu, bez ktorého ľudia s pokročilým srdcovým zlyhávaním nemajú v istom bode ochorenia šancu prežiť. Program transplantácie srdca je dobrou ukážkou diskutovanej dôvery vo vzťahu pacient-lekár a naopak. Ide často o dlhoročné puto, kde sa obaja učia jeden od druhého a svojou zodpovednosťou prispievajú k úspešnosti samotného programu. Bezchybná súhra všetkých zainteresovaných strán, vrátane ostatných zdravotníkov a záchranárov, vedie nakoniec k úspešnému návratu človeka späť k rodine.

Druhým dôvodom napísania knižky je potreba vlastnej sebareflexie a hľadania cesty do budúcnosti po tom, čo som po asi desaťročí opustil nemocničné prostredie kardio-vaskulárneho ústavu. Potreba riešenia dlhodobo zanedbávaných osobných záležitostí sa spojila s názorovým rozkolom pri sledovaní smerovania súčasnej medicíny. Pri rozvíjaní genomiky, proteomiky a inej „atomizácie“ nášho tela, nám (navyše v záplave narastajúcej administratívy) mizne zo zorného uhla človek...

Medzi kandidátmi na transplantáciu srdca pribúda čoraz viac mladých pacientov. Hovoríme o vrodenej náchylnosti – genetickej predispozícii, na ktorú v istej fáze života nasadá vonkajší faktor a spúšťa vážnu chorobu. Mám pocit, že pri dešifrovaní génov, ktoré sú zodpovedné za tento stav, akosi zabúdame na prvoradú nutnosť minimalizovať vonkajšie „štartovacie“ vplyvy. Medzi toxíny zo životného prostredia musíme zaradiť aj látky vo vakcínach, ktoré sú podávané v čoraz

väčšom počte a zásadným spôsobom menia našu imunitnú odpoveď už od detstva.

Návrat k celostnému pohľadu na ľudskú bytosť, psychosomatické vnímanie ochorení a čas pre pacienta sú výzvou pre prichádzajúce generácie lekárov a zdravotníkov. Zodpovednosť za zdravie našich detí, ako aj dodržiavanie základných práv a slobôd je na druhej strane úlohou nás všetkých.

S plnou vážnosťou musím zdôrazniť, že hoci príbeh má autobiografický ráz, mená postáv a ich charaktery, ako aj ďalšie údaje sú pozmenené a nekopírujú dokonale prežitú skutočnosť.

A ešte... Verím, že knižka vám bude mať čo povedať. Najmä tým, že približuje obraz tragédie napokon rodiacej život. Viac životov. Čosi výnimočné. A už pomerne bežné. Publikáciu venujem s úctou a pokorou, okrem ľudí uvedených v podakovaní, aj rodinným príslušníkom transplantovaných pacientov. Tiež darcom (a ich blízkym), veď bez „darovaných srdiec by plúca príjemcov nemohli dýchať“.

CRT* **(cardiac relationship troubleshooting)**

Medical decision
how to treat your heart,
the point is missing,
where is the lost part?

Just how to optimize
your broken dreams?
You need more electrodes,
the answer seems.

Where did you get lost?
What does it mean?
Forget the electrodes.
Just find your dream.

Restore your relations,
your friends and loves,
give „high five“ to doctor,
but without gloves.

... your heart-part is back,
you feel, how it loves...

**CRT – v skutočnosti skratka pre resynchronizačnú liečbu srdcového zlyhávania = terapiu pomocou kardio stimulátora s viacerými elektródami, ktorých stimulácia navodí zvýšenie výkonu srdca ako pumpy*

Zürich, v januári 2015

CRT
(„srdca vzťahov riešenie“)

Rozhodnú lekári
ako liečiť srdce?
Chýbajú spojivá.
Kde sú tie častice?

Ako zas pospájať
ti zlomené sny?
Treba viac elektród,
ktosi vraví z tmy.

Kde si sa ty stratil?
A čo to znamená?
Zabudni na elektródy,
nájst' sny je potreba.

Obnovuj vzťahy si,
lásky a priateľstvá.
„Dokiho“ pozdrav len,
v rukách sú posolstvá.

... srdce máš na mieste,
cít' lásku na ceste...

ČASŤ I.

1 = 1 radšej ako 1 = 2

Transplantácie orgánov zachraňujú ľudské životy

I. Štart

Zvoní. Znovu zvoní! Nástožčivo čerí vody nočného ticha s prísl'ubom nového života. A... potvrdením novej tragédie.

Opäť nemám čas na emócie. „Prosím, počkajte chvíľu,“ šepkám do slúchadla, odkrádajúc sa mimo zónu snov našej spálne.

„Zavri dvere, prosím,“ vzdychne si Erika. Po koľký raz? Chápavá a trpezlivá. Moja drahá.

Zo zásuvky vyberám transplantačný formulár.

„Prepáčte, už som tu,“ ševelím rozospato a zapisujem všetky potrebné údaje o darcovi orgánov.

Príval slov.

„Ste tam, pán doktor?“

„Hm... jasné,“ vravím rozlepujúc si aj druhé oko a pokračujem v zapisovaní odpovedí na základné otázky... Kedy bola stanovená mozgová smrť? Máte súhlas rodiny? Budú darované aj pľúca? Na koľkú hodinu je plánovaný začiatok odberu orgánov...? zisťujem a zapisujem všetky potrebné údaje o darcovi.

Po pár minútach sme predbežne dohovorení.

S povzdychom vypínam telefón.

Skvelé! Po včerašej službe a minulotýždňovej chrípke, ktorá odsunula šancu na záchranu nášho manželstva v podobe dovolenky opäť do stratena. Záchrana života je prvoradá, to je jasné aj Erike, dokedy to však vydržíme?

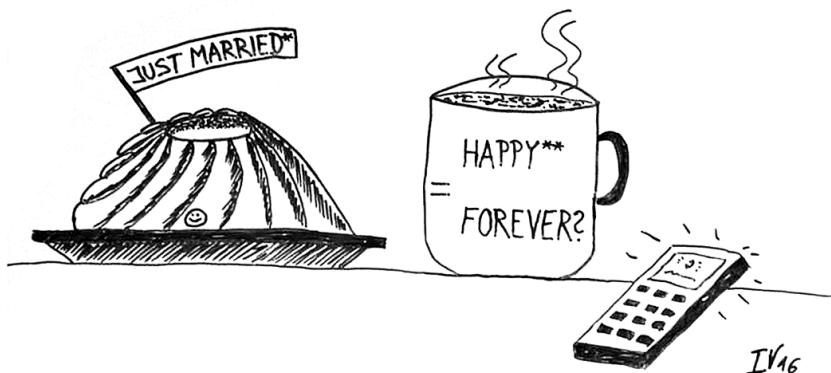
„Vezmi si bábovku,“ ozve sa odrazu rozospato stojac na prahu spálne, „a drž sa!“

Zavrela dvere. Nečakala na odpoveď. Čaká ešte na mňa? *You never know (nikdy nevieš)*, znejú mi vlastné slová v hlave.

Premáham únavu a stres. Trasú sa mi ruky. Polnoc. Super, spal som asi polhodinku. Tento pocit „milujem“. Niečo medzi cestou výťahom na tridsiate poschodie pre klaustrofobika a potápaním sa pre človeka s panickým strachom z vody. Nie je čas na sebaľútosť.

Do čaju vlievam studenú vodu a náhlivo jem kus bábovky. Zvyšok putuje do tašky.

Nový život ide vystriedať potvrdenú smrť. Krásne. Naozaj? Dúfam.

**Just married – novomanželia. **Happy forever? – Šťastní navždy?*

II. Majáky v tme

Odrazy pouličných lúč sa mihajú po kapote auta ako pstruhy. Cesty sú, našťastie, prázdne. Príslužbový* telefón vyberám z vrečka, keby niečo. Zapínam rádio.

„Čo ak sa utopím v šedivom dave? Čo keď ma prebodnú reči pichľavé?“ pridávam sa spevom, ak sa dá zvuk z môjho hrdla tak nazvať, k známemu interpretovi a snažím sa úplne prebrať.

Zrazu ich vidím, ako z protismeru otáčajú vozidlo do toho môjho... Super, pomáhať a chrániť, jasné! pomyslel som si a poľavil tlak na plynový pedál.

Muži zákona pristúpili k vozidlu a zasalutovali, len čo som stiahol okienko.

„Kontrola cestovných dokladov, pán vodič. Bol požitý nejaký

**príslužba – nonstop dostupnosť lekára/zdravotníka formou telefonického spojenia s nástupom do plnej prevádzky v nemocnici v prípade potreby*

alkohol pred jazdou?“

„Nie. Nech sa páči,“ snažím sa byť stručný, čas hrá proti mne.

„Čo, pán doktor, niečo súrne, že tak rýchlo?“

„Organizujem transplantáciu srdca,“ odvetil som sucho a priamo sa naňho zahľadel. Mierne vyjavený výraz na mladšej tvári mi oznamoval, že toto ešte nepočul, a ja som si spomenul na ten známy vtip o blondínke, ktorá podávala policajtovi namiesto dokladov zrkadlo...

„Hm, niečo smiešne?“ všimol si môj s námahou potláčaný úškrn.

„Ani nie, vidím, že sme na jednej lodi. Práca lieči, nie?“ nezadržal som úsmev.

„Hej, máte pravdu, nech vám to dobre dopadne.“

„Vďaka.“

Stisol som pevne volant. *I still haven't found what I'm looking for (Stále som nenašiel, čo hľadám)*, potvrdzuje mi moje vnútorné rozpory ďalší známy hlas z rádia.

III. Sme v tom spolu

Práca lieči, znejú mi vlastné slová v ušiach ako ozvena. Koho? Kedy? To som zase zadrel. Iba ak som mal na mysli obídené myšlienky, nespracované emócie, unavené súkromie...

Vysadám z auta na parkovisku pred nemocnicou.

„Počúvam, pán primár,“ precitám späť po zavibrovaní telefónu.

„Volali ste. Nemôžete spávať? Čo máte pre nás?“ spustí kanonádu slov, zjavne mierne namrzený primár Bralec, šéf kardiochirurgie.

„Štyridsaťročný muž po fatálnom úraze hlavy, odber orgánov v centre plánovaný na...“ referujem čo najzrozumiteľnejšie všetko, čo je treba.

„V poriadku, máte určeného príjemcu?“

„Musíme sa rozhodnúť medzi pacientom Fraštackým a Zelinkom. Obaja sú v prvom poradí, v rámci krvnej skupiny A. Pacient Zelinka má však podporné čerpadlo s intenzívnym riadením krvi

pre podozrenie na výskyt krvných zrazenín. Navyše má stále vysoké zápalové parametre a horúčky, hoci dnes už s miernym trendom k zlepšeniu. Vzhľadom na to, a na čas, by som preto skôr volil pána Fraštackého. Pôjde u neho o prvú operáciu srdca a predpokladám, že dorazí včas.“

„A kto to urguje s tým odberom o piatej? Posuňte to na ôsmu.“ Očakávaná diskusia, ktorej sa asi nedá vyhnúť, blyсне mi hlavou.

„Žiaľ už je to dohodnuté s viacerými tímami, pričom rozhodujúci je transport pľúc do Nemecka pre urgentného príjemcu. Tam majú limitovaný časový priestor, následne majú totiž ďalší odber,“ vysvetľujem a nastáva chvíľkové argumentačné ticho.

„Viete, že naši ešte do polnoci operovali? Skončili len pred hodinou.“

„Už viem. Mrzí ma to.“

„Okej, tak Fraštacký, pre srdce pôjde Berger, bude aspoň špréchovať,“ dodal štandardne ironicky na jeho adresu. Čo už, každý človek v našom živote nás čomusi učí. Berger tu je preňho zrejme práve preto, detaily každému dopíše sám život.

„Ďakujem, pán primár, ešte kto a kedy pôjde k stolu*, prosím?“ snažím sa mať jasno vo všetkom.

„Hm, začiatok odberu orgánov o piatej, naši pokračujú odobratím srdca o šiestej, výkon a cesta dve hodiny... O siedmej na sálu, operovať bude Čepela.“

„Dohodnuté, dobrú noc,“ ukončím hovor a dúfam, že už nebude treba žiadne doplňujúce štebotanie.

Cestou z parkoviska do nemocnice vnímam hviezdami posiatu nočnú oblohu. Pevne verím, že aspoň jedna z nich svieti dnes aj pre pána Fraštackého.

*k stolu – k operačnému stolu, t. j. spojenie označujúce operujúcich lekárov; a tu určenie prvého (hlavného) operátéra

IV. Tým je tím skvelý

„Čaute. Ideme na to,“ pozdravím po vkročení na oddelenie známe tváre.

„Už sme si mysleli, že v telefóne žartuješ, ale vidíme, že sme sa tešili zbytočne,“ vítajú ma s humorom.

Magda a Zdenka, ešteže tak. Skúsené sestry sú v týchto a vlastne všetkých podobných situáciách na nezaplatenie.

„Oddychovať budete potom, v tej drevenej krabičke,“ odpovedám s úsmevom a cítim sa aspoň o čosi uvoľnenejšie. Smerujem svižne na lekársku izbu, ktorá sa o chvíľu bude podobat' skôr telefónnej ústredni. Nuž, miestnosť bez okien, osvetľovaná chladivým neónovým svetlom, s kopami papierov, počítačmi a telefónom – niekoľko podobností s priestorom pre spojovateľa nie je skutočne ťažké nájsť.

„Kávu?“

„Vďaka. A do veľkej šálky, prosím.“

Dávam sa do gala, čo je biela nemocničná *fashion* a srkajúc kávu vyťukávam prvé čísla štandardným postupom. Presmerovaným príslužbovým telefónom na pevnú linku získavam možnosť komunikovať dvomi telefónmi z jedného čísla súčasne.

Medzitým kontrolujem zaslané údaje o darcovi – EKG*, laboratórne a echokardiografické** parametre. Všetko, našťastie, sedí.

„Tu máš kávu. Ako to vyzerá?“ Zdenka pôsobí ako vždy vyrovnaným dojmom. Tridsaťpäťročná rozvedená matka dvoch malých detí, hypotéka a tak ďalej... Napriek tomu by mohla pokojne hrať poker.

„Zatiaľ dobre, dúfam, že poletí vrtuľník a všetko stihneme. Príde Frašťacký.“

„Á, Ľudko, náš miláčik. Veľmi mu to prajem.“

„Ja tiež.“

V myšlienkach sa na moment vraciam k môjmu prvému kontaktu

*EKG – elektrokardiogram, grafický záznam elektrickej aktivity srdca

**echokardiografické parametre – získané ultrazvukovým vyšetrením srdca